Յովհաննէսի, դիւրին չէ վճռել. Հ. Ալիշան կը տատամսի մեկնութիւն մը տալու ու կ'ըսէ թէ ո՛չ մաշած բառին սեռականը սեպելու է և ոչ ալ գուցէ մաշ և ծիճ բառերէն բարդուած։ Նոյնպէս Օրմանեանի համար՝ որ կը հետևի Հայապատումի Հեղինակին թէ՛ պատճառը և թէ իմաստն անծանօթ կը մնայ։ Ըստ իս Մաշածին նկատելու է բարդ բառ մը մաշ և ծիճ բառերէն կազմուած. մաշ նոր պարսկերէնէ փոխ առնուած է և կը նշանակէ մանր ոլոռն[1]*. որով այդ մականունը տուած է Երզնկացի իր անձին՝ համեստութենէ մղուած, իր չնչին ըլլալը նշանակելու համար։*

Յովհ. Երզնկացիի կենսագրութիւնը մեծ մասամբ ծանօթ է և ինք իր գրուածներու յիշատակարաններուն մէջ անդրադարձած է իր կեանքի շատ մը դէպքերու վրայ, սկսեալ իր առաջին անգամ երևնալէն գրական կեանքին մէջ՝ 1272*ին, Ս. Ներսէս Պարթևի նշխարներու գիւտին առթիւ, խօսելով ճառ մը և գրելով շարական մը. անկից վերջ հաւանօրէն մնացած Երզնկա, գուցէ մինչև Սարգիս արքեպիսկոպոսին սպանումը, և ապա Ս. Գրիգոր վանքին միաբաններու համար կանոնագիրք մը պատրաստած է* 1280*ին։ Իմ նպատակս է անդրադառնալ հոս այդ մասերուն վրայ միայն, որ ստուգելու համար կարևոր նիւթեր կ'ընծայեն և որոնց համար ես ալ իմ հայեցակէտերս ունիմ՝ հիմնուած պատմական տուիքներու վրայ։*

Յ. Երզնկացի Կիլիկիոյ հայութեան վարիչներուն հետ մտերիմ յարաբերութեան մէջ էր և շատ անգամներ հոն այցելած։ 1281*ին Երուսաղէմ ուխտի երթալով, ի դարձին անցաւ Կիլիկիայէն ու հոն մնաց Յակոբ Կլայեցի կաթողիկոսին մօտ։ Շատեր այս բնակութեան կ'ընծայեն Քերականի Մեկնութեան գրութիւնը*[2]*, ու կը համարին կաթողիկոսին թելադրանքով զայն պատրաստած ըլլալ։ Հ. Ալիշան յիշելով հանդերձ Յակոբ կաթողիկոսին խնդրանքը՝ գրելու Քերականի Մեկնութիւնը, կ'աւելցնէ թէ Երզնկացի չկրցաւ մէկէն կատարել*[3]*։ Իրաւամբ Յովհաննէս Քերականի Մեկնութիւնը սկսաւ ոչ թէ Կիլիկիա գտնուած ժամանակ, այլ Երզնկա դարձէն վերջ, յետ երկար ատեն տատամսելու, ձեռնարկելիք գործին դժուարութեանց համար. յիշատակարանին մէջ կը թուէ այս բոլորը. կ'ըսէ թէ ինչպէս նման մեկնութիւն մը գրելու գաղափարն ունեցած էր կանուխէն և Յովհաննէս Պարոն իրեն համար վեց գիրքեր ընդօրինակել տուած էր. ինք ուրիշներ ալ կը գտնէ, մինչ շատերու կողմէ աղաչանքները կը կրկնուին՝ գրելու այդ մեկնութիւնը, նոյնը կը կատարէ նաև Մշոյ Ս. Կարապետի մէկ վարդապետն ալ Յովհաննէս անունով. այս ամէն պընդումներուն վրայ կը ձեռնարկէ գործին։ Կամախեցի իր ժամանակագրութեան մէջ նոյն ոճով կը պատմէ. «Յովհաննէս Պլուզ Երզնկացի Երուսաղեմայ յետ դառնալոյն գնացեր է ի տեսութիւն Կաթողիկոսին Յակոբայ և նա սիրով ընկալեալ զվարդապետն Յովհաննէս և շատ աւուրք պահեալ առ ինքն և հարկ եղեալ է ի վերայ բազում թախանձանօք դաս ասել զքերականն աշակերտացն իւրոց։ Եւ ի վճար քերականին պաղատանօք խնդրէր եթէ այլ պարզես և հարստացնես աստուածատուր շնորհօքն, զոր ունիս։ Եւ նա ի հարկէ յանձն առեալ եկն ի Սեպուհ լերին կամախոյ, ուր հանգստարանն է Լուսաւորչին, ի խորաձոր անապատին Սուրբ Մինասին և անդ աշխատելով պարզ և յստակ և հարուստ ժողովելով յամենայն մեկնըչացն և կատարելով և յիշատակ թողլով Եկեղեցւոյս Հայաստանեայց որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի*[4]*»։ Յիշուած մեկնիչներն են, Մովսէս քերթողահայր, Դաւիթ փիլիսոփայ, Բարսեղ վարդապետ,*

---

[1] Տք. Յ. Թիրեաքեան, Արիահայ բառարան. Վիեննա, Մխիթ. տպ. 1914, էջ 269։

[2] Ազգապատում. Բ. Մաս. էջ. 1240։

[3] Յուշիկք. Բ. հտ. էջ 417։

[4] Ժամանակագրութիւն, էջ 399-400։